บทที่ 2
แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง คุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูการดำเนินงาน มีแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

คุณภาพกำไร

นิยามของคุณภาพกำไร

การให้คำนิยามของคำว่า "คุณภาพกำไร" นั้น (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2549) ได้มีผู้ให้นิยามที่แตกต่างกันไป ผู้วิเคราะห์บางคนก็มองว่าคุณภาพกำไรอาจวัดจากความมีเสถียรภาพโดยรวมของกำไรที่เกิดขึ้น นั่นคือ กำไรที่มีคุณภาพจะสะท้อนให้เห็นในแง่ของกำไรที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนาน ในขณะที่ผู้วิเคราะห์บางคนมองคุณภาพกำไรในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างกำไรกับผลตอบแทนของตลาด (Market Returns) ภายใต้แนวคิดนี้ ยิ่งกำไรมีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนของตลาดไปในทางเดียวกันมากขึ้นเท่าไร กำไรก็ยิ่งมีคุณภาพมากขึ้นเท่านั้น

แนวคิดคุณภาพกำไรจึงไม่ใช่แนวคิดที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ แต่แนวคิดนี้มีวิวัฒนาการมาจากแนวคิดการวิเคราะห์ขึ้นพื้นฐานที่ต้องการค้นหาว่าหลักทรัพย์ใดเป็นหลักทรัพย์ที่มีมูลค่าสูงหรือต่ำกว่ามูลค่าที่แท้จริง (Intrinsic Value) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาประมาณปี ค.ศ. 1930 มูลค่าที่แท้จริงของหลักทรัพย์ตามแนวคิดนี้จะสามารถตรวจสอบยืนยันได้จากการวิเคราะห์งบการเงินของกิจการอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อค้นหาสารสนเทศที่จะเป็นตัวบ่งชี้ว่าหลักทรัพย์ของกิจการควรจะซื้อขายกันในราคาที่สูงหรือต่ำกว่ามูลค่าตลาดในขณะนั้น แนวคิดนี้จึงแฝงไว้ด้วยปรัชญาที่ว่าตลาดทุนเป็นตลาดที่ไม่มีประสิทธิภาพและราคาของหลักทรัพย์ของกิจการจะเคลื่อนเข้าสู่มูลค่าที่แท้จริงไปอย่างช้า ๆ ในที่สุด

จากผลงานวิจัยของ Beaver and Dukes (1972) (อ้างใน วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2549) บ่งชี้ว่าอัตราส่วนราคาหุ้นต่อกำไร (P/E Ratio) ของแต่ละกิจการจะแตกต่างกันอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการคิดค่าเสื่อมราคาที่กิจการเลือกมาใช้ กล่าวคือ กิจการที่คำนวณค่าเสื่อมราคาตามวิธีเส้นตรง (ซึ่งมีแนวโน้มที่จะทำให้กำไรสูง) จะมีค่า P/E Ratio ต่ำกว่ากิจการที่คำนวณค่าเสื่อมราคาโดยใช้วิธีอัตราเร่ง เนื่องจากตลาดจะมองกิจการที่คำนวณค่าเสื่อมราคาโดยใช้วิธีเส้นตรงว่ากำลังพยายามที่จะสร้างกำไรให้สูงขึ้น โดยตัดค่าเสื่อมราคาแบบค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งจะส่งผลให้กำไรของกิจการมีคุณภาพต่ำกว่าคุณภาพกำไรของกิจการที่คำนวณค่าเสื่อมราคาโดยใช้อัตราเร่ง ผลจากการนี้ทำให้ตลาดจำเป็นต้องนำปัจจัยนี้เข้ามาประกอบการคิดลด (Discount) กำไรในการประเมินมูลค่า

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ของหลักทรัพย์ของกิจการ การมองคุณภาพกำไรกลับมาในลักษณะนี้อาจส่งผลกระทบต่อผู้ที่อยู่ร่วมในตลาดในแง่ของการประเมินมูลค่าหลักทรัพย์อันเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของผลกำไร โดยการตัดค่าเสื่อมราคาโดยการใช้วิธีเส้นตรง กล่าวคือ ตลาดจะมองว่าการคำนวณค่าเสื่อมราคาโดยการใช้วิธีเส้นตรงเป็นสัญญาณบ่งชี้ว่ากิจการคงไม่สามารถแบกรับค่าเสื่อมราคาที่เกิดจากการตัดจำหน่ายที่รวดเร็ว โดยการใช้วิธีอัตราเร่งได้ ในทางตรงกันข้าม กิจการที่คำนวณค่าเสื่อมราคาโดยใช้วิธีอัตราเร่งจึงเท่ากับเป็นการส่งสัญญาณว่าฐานะการเงินของกิจการยังแข็งแกร่งนั่นเอง

โปรดสังเกตว่า ตัวอย่างที่ได้ยกมาข้างต้นดูเหมือนว่าจะให้ผลลัพธ์ที่ตรงกันข้ามกับความเชื่อของผู้ลงทุนที่ว่าหลักทรัพย์ที่มี P/E Ratio ต่ำเป็นหลักทรัพย์ที่น่าสนใจที่จะเข้าซื้อ ในขณะที่หลักทรัพย์ที่มี P/E Ratio สูงอาจมีมูลค่าสูงเกินความเป็นจริง อย่างไรก็ตาม ผลของการวิจัยเชิงประจักษ์ของ Beaver and Dukes (1972) บ่งชี้ว่าตลาดสามารถล่วงรู้และจะพิจารณาแต่เฉพาะกำไรที่ได้ตัดผลกระทบของการเลือกใช้นโยบายการบัญชีที่หละหลวมแล้วเท่านั้นในการประเมินมูลค่าหลักทรัพย์

นอกเหนือจากนิยามข้างต้น คุณภาพกำไร ยังหมายถึง ระดับของความระมัดระวังที่อยู่เบื้องหลังการจัดทำตัวเลขกำไรของบริษัท (White et al. (1998)) (อ้างใน วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2549) สิ่งบ่งชี้ว่ากำไรของบริษัทเป็นกำไรที่มีคุณภาพ ได้แก่

1. วิธีการรับรู้รายได้ที่ยึดหลักความระมัดระวัง
2. ตีราคาสินค้าคงเหลือโดยใช้วิธีการ LIFO (ในช่วงเวลาที่สินค้ามีราคาสูงขึ้น)
3. ตั้งสำรองเผื่อหนี้จะสูญไว้เป็นจำนวนมากพอสมควร เมื่อเทียบกับยอดลูกหนี้ที่มีอยู่และผลขาดทุนจากหนี้สูญในอดีต
4. ใช้อัตราเร่งในการตัดค่าเสื่อมราคาและอายุใช้งานที่สั้นกว่าความเป็นจริง
5. ตัดจำหน่ายค่าความนิยมที่เกิดขึ้นจากการรวมกิจการและสินทรัพย์ไม่มีตัวตนอื่น ๆ ด้วยระยะเวลาที่สั้นที่สุด
6. ตั้งค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยและค่าใช้จ่ายดำเนินงานอื่น ๆ เป็นต้นทุนของสินทรัพย์ให้น้อยที่สุด
7. ตั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ Computer Software เป็นค่าใช้จ่ายรอการตัดบัญชีให้น้อยที่สุด
8. ตัดค่าใช้จ่ายก่อนเริ่มดำเนินงาน (Start-up Costs) เป็นค่าใช้จ่ายในงวดที่เกิดขึ้น
9. รับรู้รายได้จากการรับเหมาก่อสร้างเมื่องานเสร็จสิ้น
10. ใช้สมมติฐานที่ยึดหลักความระมัดระวังในการจัดทำตัวเลขต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับแผนสวัสดิการสำหรับพนักงาน (Employee Benefit Plans)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

11. ตั้งสำรองเผื่อผลขาดทุนอันเกิดจากคดีข้อพิพาทต่าง ๆ และผลขาดทุนอันอาจเกิดขึ้นอื่น ๆ ไว้อย่างเพียงพอ

12. ใช้เทคนิคในการทำรายการจัดหาเงินนอกงบดุลให้น้อยที่สุด

13. ปราศจากกำไรที่ไม่ได้เกิดขึ้นเป็นประจำ (Non - Recurring Gains) เช่น กำไรจากการขายสินทรัพย์ กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน กำไรจากการไถ่ถอนหุ้นกู้ก่อนกำหนด เป็นต้น

14. ปราศจากรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงินสด (Non - Cash Earnings) เช่น กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยนที่ยังไม่เกิดขึ้นจริง

15. การเปิดเผยข้อมูลอย่างชัดเจนและเพียงพอ

สิ่งที่กล่าวมานี้ล้วนแต่มีผลทำให้กำไรของกิจการแสดงจำนวนที่ต่ำกว่าความเป็นจริง ทั้งนี้เป็นผลจากการชะลอการรับรู้รายได้และการรับรู้ค่าใช้จ่ายและขาดทุนที่รวดเร็ว แต่ก็ช่วยให้กำไรมีคุณภาพในสายตาของผู้ใช้งบการเงิน

นอกจากนี้ คุณภาพกำไรยังหมายถึง ความสามารถของตัวเลขกำไรในอดีตในการพยากรณ์ความสามารถในการทำกำไรในอนาคต (Predictability of Earnings) การให้คำนิยามคุณภาพกำไรในลักษณะนี้ค่อนข้างจะเปิดโอกาสให้โต้แย้งได้ เพราะในบางครั้งความสามารถในการพยากรณ์ความสามารถในการทำกำไรในอนาคตอาจเป็นผลมาจาก Earnings Management ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้กำไรด้อยคุณภาพไปในตัว นักวิเคราะห์จึงต้องระมัดระวังพอสมควรว่า ตนกำลังนำคุณภาพกำไรไปใช้ในความหมายใด

นอกเหนือจากนิยามข้างต้น ยังมีผู้ให้นิยามของคุณภาพกำไรว่า “คุณภาพกำไร หมายถึงความสามารถของกำไรในการสะท้อนกระแสเงินสดที่อยู่เบื้องหลังการเกิดกำไร” (Stickney, 1996) (อ้างใน วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2549) ตัวเลขกำไรใดก็ตามที่จำเป็นต้องอาศัยการประมาณที่ซับซ้อนกว่าจะได้มาซึ่งตัวเลขกระแสเงินสดในอนาคตจะถือว่ากำไรนั้นมีคุณภาพต่ำ ในขณะที่กำไรของกิจการใดก็ตามที่ช่วงเวลาของการเกิดกำไรสอดคล้องพอดีกับช่วงเวลาของการเกิดกระแสเงินสดจะถือว่าเป็นกำไรที่มีคุณภาพในความหมายนี้

นอกจากนิยามต่าง ๆ ที่ยกมาข้างต้น The Financial Accounting Standards Board (FASB) ยังได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณภาพกำไรไว้ใน FASB’s Discussion Memorandum on “Materiality” ว่า กำไรที่แท้จริง (Real Earnings) หรือกำไรที่มีคุณภาพควรเป็นกำไรที่เกิดจากการดำเนินงานปกติสามารถเปลี่ยนกลับมาเป็นเงินสดที่เพียงพอต่อการเปลี่ยนแทนสินทรัพย์ที่เสื่อมค่าได้และเป็นกำไรที่ได้มาจากรายได้ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ รวมทั้งกิจกรรมที่มีนัยสำคัญที่ก่อให้เกิดกำไรได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ในความหมายนี้ กำไรที่แท้จริงหรือกำไรที่มีคุณภาพจึงเป็นจำนวนที่อยู่ระหว่างกำไรสุทธิทางบัญชีกับกระแสเงินสดจากการดำเนินงานหักด้วยรายการที่เกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งหรือรายการพิเศษ (สุทธิจากภาษีเงินได้) ที่รวมอยู่ในการคำนวณกำไร กล่าวคือ ในการคำนวณกำไรที่แท้จริง ผู้วิเคราะห์ควรตัดรายการที่ไม่ใช่เงินสดออกจากการคำนวณ (เช่น รายการค่าตัดจำหน่ายสินทรัพย์ไม่มีตัวตน รายการตัดจำหน่ายค่าใช้จ่ายรอตัดบัญชีต่าง ๆ รายการค่าเผื่อการลดลงของราคาสินทรัพย์อื่น ๆ เช่น หนี้สงสัยจะสูญ ค่าเผื่อสินค้าล้าสมัย ค่าเผื่อการลดลงของราคาหลักทรัพย์) และนำรายจ่ายที่แท้จริงที่หมดไปกับสินทรัพย์ไม่มีตัวตนและรายการอื่น ๆ ในงวดบัญชีนั้นหักออกจากการคำนวณกำไรที่แท้จริง นอกจากนี้ ในบางกรณีผู้วิเคราะห์อาจตัดรายการที่กระทบเงินสดแต่ไม่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานซึ่งเป็นรายการที่เกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งหรือรายการพิเศษออกจากการคำนวณกำไรที่แท้จริง

จากนิยามของคุณภาพกำไรที่ได้กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า **“คุณภาพกำไร หมายถึง กำไรที่เกิดจากการดำเนินงานตามปกติ สามารถเปลี่ยนกลับมาเป็นเงินสดที่เพียงพอต่อการเปลี่ยนแทนสินทรัพย์ที่เสื่อมค่าได้และเป็นกำไรที่มาจากรายได้ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ รวมทั้งกิจกรรมที่มีนัยสำคัญที่ก่อให้เกิดกำไรหรือระดับความระมัดระวังที่อยู่เบื้องหลังการจัดทำตัวเลขกำไรของบริษัท”**

คุณลักษณะของกำไรที่มีคุณภาพ

ผู้วิเคราะห์แต่ละคนจะเข้าใจหรือให้ความหมายของคำว่าคุณภาพกำไรแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ ตลอดจนกำหนดคุณลักษณะของกำไรที่มีคุณภาพด้วยแนวคิดที่แตกต่างกันไป แล้วแต่วัตถุประสงค์ของผู้วิเคราะห์แต่ละคน อย่างไรก็ตาม ผู้ลงทุนและผู้วิเคราะห์หลักทรัพย์มักแยกความแตกต่างระหว่างกำไรที่มีคุณภาพและไม่มีคุณภาพ ออกเป็นแต่ละประเด็นดังนี้

1. คำนวณขึ้นจากการใช้หลักการบัญชีที่ยึดหลักความระมัดระวัง (เช่น การตีราคาสินค้าคงเหลือโดยใช้วิธี LIFO และการตัดค่าเสื่อมราคาในอัตราเร่ง เป็นต้น) การใช้หลักการบัญชีที่หละหลวม เช่น การตีราคาสินค้าคงเหลือโดยใช้วิธี FIFO และการคิดค่าเสื่อมราคาโดยใช้วิธีเส้นตรง เป็นต้น

2. เป็นกำไรที่มีความเป็นไปได้สูงที่จะสามารถนำไปจัดสรรในรูปเงินสด ไม่ควรเป็นกำไรที่มีแนวโน้มว่าจะไม่สามารถเปลี่ยนกลับมาเป็นเงินสดที่จะสามารถไปจัดสรรให้แก่ผู้ถือหุ้นได้

3. เป็นกำไรที่ไม่ผันผวนไปจากเส้นแนวโน้มกำไรในอดีต (Earnings Trend Line) หรือจากเส้นแนวโน้มกำไรมาโดยตลอด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

4. เป็นกำไรที่ไม่ว่าจะเป็นกำไรในอดีตหรือกำไรในปัจจุบันจะต้องเป็นตัวบ่งชี้ที่ดีของกระแสกำไร (Earnings Stream) ในอนาคต

5. เป็นกำไรที่เกิดจากการประกอบธุรกิจพื้นฐานของกิจการอย่างต่อเนื่อง ไม่ควรเป็นกำไรที่เกิดขึ้นอีกหรือเกิดจากกิจกรรมอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากกิจกรรมขั้นพื้นฐานทางธุรกิจของกิจการ

6. เป็นกำไรที่สะท้อนถึงความระมัดระวังและความเป็นจริง (Prudent, Realistic View) ของกิจการในการมองสถานการณ์ที่กิจการประสบอยู่ในปัจจุบันและที่คาดว่าจะเกิดขึ้นไม่ควรเป็นกำไรที่ไม่สะท้อนความเป็นจริงทางเศรษฐกิจและเกิดจากหลักการบัญชีที่เกิดจากการมองอนาคตในแง่ดีมากเกินไป

7. เป็นกำไรที่เมื่อผู้วิเคราะห์ได้พิจารณางบดุลควบคู่กันไป พบว่าไม่มีการปกปิดซ่อนเร้นสิ่งผิดปกติใด ๆ ที่อาจเป็นไปได้ เช่น การตัดจำหน่ายสินทรัพย์ไม่มีตัวตนเป็นค่าใช้จ่ายทันทีในงวดที่เกิดขึ้น ไม่ควรเป็นกำไรที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแสดงสินทรัพย์ในราคาที่สูงเกินไปกว่ามูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืน

8. เป็นกำไรที่เกิดจากการดำเนินงานอย่างแท้จริง ไม่ควรเป็นกำไรที่เกิดจากการทำธุรกรรมทางการเงินที่เป็นที่น่าสงสัยหรือธุรกรรมทางการเงินที่ทำพร่ำเพรื่อ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนได้เสียของผู้ถือหุ้นในกิจการตามมา

9. เป็นกำไรที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจภายในประเทศ ไม่ควรได้มาจากการดำเนินงานในต่างประเทศเป็นหลัก

10. เป็นกำไรที่สามารถเข้าใจได้โดยง่าย ไม่ควรที่จะต้องศึกษาจากหมายเหตุประกอบงบการเงินที่ตามมาหลาย ๆ หน้า ซึ่งจะมีแต่เฉพาะผู้ที่ศึกษาในระดับปริญญาเอกทางการบัญชีและภาษาศาสตร์ร่วมกันเท่านั้นที่จะสามารถเข้าใจได้

จากคุณสมบัติของกำไรที่มีคุณภาพสูงหรือต่ำทั้งหมดที่กล่าวมา จึงอาจสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีความจำเป็นต่อการวิเคราะห์คุณภาพกำไร มีดังนี้

1. ผลกระทบของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่มีต่อกิจการ
2. ความผันผวนของกำไร
3. รายการที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวหรือไม่บ่อยครั้ง
4. ฐานะทางการเงินของกิจการ
5. นโยบายภาษี
6. วัตถุประสงค์ของผู้ใช้ข้อมูลกำไร
7. คุณภาพสินทรัพย์ที่ก่อให้เกิดรายได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

8. นโยบายบัญชี

9. กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเป็นประจำ

10. กระแสเงินสดที่อยู่เบื้องหลังการเกิดกำไร

อย่างไรก็ตาม ผู้วิเคราะห์จะต้องตระหนักด้วยว่า จนถึงปัจจุบันนี้ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนว่าปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีผลกระทบต่อมูลค่าของหลักทรัพย์อย่างไร นอกจากนี้ ในการประเมินคุณภาพกำไร ยังไม่มีการกำหนดมาตรฐานในการจัดอันดับความสำคัญของปัจจัยทั้ง 10 ข้างต้นขึ้นที่จะสามารถเป็นที่ยอมรับของทุก ๆ ฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นการจัดอันดับโดยเรียงเป็นแต่ละปัจจัยไปหรือเรียงเป็นกลุ่ม ๆ ไป ประการสุดท้าย นัยสำคัญของแต่ละปัจจัยย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามแนวโน้ม ของเศรษฐกิจและความสามารถของผู้ลงทุนแต่ละรายที่จะแบกรับความเสี่ยงจากปัจจัยต่าง ๆ ข้างต้น จึงอาจสรุปได้ว่ากิจการที่มีกำไรที่มีคุณภาพจะมีคุณลักษณะร่วมกัน ดังนี้ (Pearlman, 1978) (อ้างในวรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2549)

1. นโยบายการบัญชีที่ยึดหลักความระมัดระวังและหลักความสม่ำเสมอ ซึ่งจะส่งผลให้การวัดฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้ดุลยพินิจในการประมาณการภายใต้ความไม่แน่นอนด้วยความรอบคอบระมัดระวัง

2. กระแสกำไรก่อนหักภาษีเงินได้ที่ได้มาจากรายการที่เกิดขึ้นเป็นประจำ (มากกว่าที่จะได้มาจากรายการที่เกิดเพียงครั้งเดียว) และได้มาจากธุรกิจพื้นฐานของกิจการอย่างแท้จริง

3. ยอดขายที่สามารถเปลี่ยนกลับมาเป็นเงินสดได้รวดเร็ว ภายหลังจากที่ได้มีการบันทึกไว้ตามเกณฑ์คงค้างไม่นานนัก

4. ระดับของกำไรสุทธิและระดับของการเติบโตของกำไรที่ไม่ได้เกิดจากการที่กิจการเสียภาษีในอัตราที่ลดลง โดยการใช้วิธีที่เสี่ยงต่อการปรับเปลี่ยนประมวลรัษฎากรตามมา ในอนาคต หรือโดยการใช้วิธีที่จะทำให้เกิดข้อจำกัดที่ร้ายแรงตามมาจากการหลบเลี่ยงการเสียภาษีหรือจากการตั้งรายการต่าง ๆ เป็นรายการรอตัดบัญชี

5. ระดับโครงสร้างหนี้สินที่เหมาะสมสำหรับธุรกิจและโครงสร้างเงินทุนที่ไม่ได้มีการดัดแปลงเพื่อสร้างกำไรต่อหุ้นที่สูงเกินกว่าความเป็นจริง

6. ประมาณการตัวเลขกำไรที่ส่วนใหญ่แล้ว ไม่ได้มาจากกำไรที่ยังไม่เกิดขึ้นจริงภายใต้ภาวะเงินเฟ้อหรือไม่ได้มาจากกำไรที่ยังไม่เกิดขึ้นจริงจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน

7. กำไรที่มีเสถียรภาพ สามารถพยากรณ์ความสามารถในการทำกำไรของกิจการในอนาคตได้และเป็นตัวบ่งชี้ระดับกำไรในอนาคตที่ดี

สำหรับกิจการที่มีกำไรที่ด้อยคุณภาพ จะมีคุณลักษณะตรงข้ามกับคุณลักษณะทั้งหมดที่ยกมาข้างต้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เทคนิคในการวิเคราะห์คุณภาพกำไร

การวิเคราะห์คุณภาพกำไรมีวัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของงบการเงิน ตลอดจนประเมินความเสี่ยงของหลักทรัพย์และค้นหาสัญญาณเตือนภัยของตัวเลขทางบัญชีที่กิจการจัดทำขึ้น ซึ่งในการวิเคราะห์คุณภาพกำไรนั้น ผู้วิเคราะห์ไม่ควรพิจารณาเฉพาะตัวเลขในงบกำไรขาดทุนเท่านั้น แต่ควรให้ความสำคัญกับโครงสร้างทางการเงิน สภาพคล่องทางการเงิน ความพร้อมของแหล่งเงินทุน ตลอดจนโครงสร้างค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานด้วย เทคนิคในการวิเคราะห์คุณภาพกำไร ที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน มีดังนี้

1. การค้นหาสัญญาณเตือนภัย

เหตุผลประการหนึ่งที่ผู้วิเคราะห์จะต้องให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์คุณภาพกำไร ก็คือ การค้นหาสัญญาณเตือนภัย ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของกิจการที่จะเกิดขึ้นตามมา ซึ่งอาจยังไม่ได้มีการสะท้อนเข้าไปในราคาหลักทรัพย์ของกิจการนั้นหรือไม่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนจากตัววัดผลการดำเนินงานหรือตัววัดฐานะทางการเงินที่สำคัญ ๆ

การวัดคุณภาพกำไรจากสัญญาณเตือนภัย เกิดจากอุดมการณ์หรือความเชื่อของผู้วิเคราะห์ที่ว่าผู้บริหารโดยทั่วไปต้องการที่จะ (1) ใช้หลักการบัญชีที่ยึดหลักความระมัดระวังไว้ก่อน (2) พึ่งพิงรายได้จากการดำเนินงานในการสร้างผลกำไรให้กับกิจการ และ (3) จัดหาเงินในรูปของการก่อหนี้กับแหล่งภายนอกด้วยความรอบคอบระมัดระวังและเมื่อผู้บริหารเริ่มหันเหไปจากอุดมการณ์ที่ได้กล่าวมานี้ สมมติฐานของผู้วิเคราะห์ ก็คือ กิจการอาจกำลังตกอยู่ในสภาวการณ์ที่ ไม่สามารถทำให้อุดมการณ์ของเขาเป็นจริงได้ การวัดคุณภาพกำไรจากสัญญาณเตือนภัยจึงเป็นการตอกย้ำว่าความเบี่ยงเบนไปจากอุดมการณ์ดังกล่าว เป็นเพียงแค่สัญญาณเตือนภัยและไม่ใช่ตัวบ่งบอกว่ากิจการกำลังประสบกับสถานการณ์ที่เลวร้ายลงไปกว่าเดิมหรือสถานการณ์ไม่เป็นผลดีต่อกิจการ การค้นหาสัญญาณเตือนภัยต่าง ๆ จึงเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการวิเคราะห์คุณภาพกำไรและยังไม่ใช่จุดจบในตัว

ต่อไปนี้ เป็นตัวอย่างของรายการสัญญาณเตือนภัยส่วนหนึ่ง ที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพกำไรและปัญหาอันอาจเกิดขึ้นตามมา (Pearlman, 1978) (อ้างใน วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2549)

1. รายงานของผู้สอบบัญชีที่ยาวผิดปกติ ใช้คำพูดประหลาด ๆ กล่าวถึงความไม่แน่นอนต่าง ๆ ที่มีสาระสำคัญ ออกรายงานที่ล่าช้ากว่าปกติหรือมีการชี้แจงถึงการเปลี่ยนแปลงตัวผู้สอบบัญชี สัญญาณเตือนภัยเหล่านี้อาจเป็นตัวบ่งบอกว่าผู้บริหารและผู้สอบบัญชีมีความเห็นที่ขัดแย้งกันเกี่ยวกับรายการบางรายการว่า ควรมีวิธีปฏิบัติทางบัญชีอย่างไรจึงจะเกิดความเหมาะสม โดยทั่วไปความเห็นที่ขัดแย้งกันนี้มักจะเกี่ยวข้องกับรายการที่มีความเสี่ยงสูง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2. การลดลงในค่าใช้จ่ายที่เป็นไปตามดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (Total Managed Costs) เช่น ค่าโฆษณา (หรือการลดลงเมื่อเทียบกับรายได้ค่าขาย) ฝ่ายบริหารจะลดค่าใช้จ่ายเหล่านี้ลงเพื่อให้กิจการทำกำไรได้เข้าเป้า เมื่อรายจ่ายเหล่านี้ลดลง จึงมักมีคำถามตามมาว่าจะทำให้ผลประโยชน์ในระยะยาวที่กิจการจะได้รับเกิดความเสียหายตามมาด้วยหรือไม่

3. การเปลี่ยนแปลงในนโยบายการบัญชี การเปลี่ยนแปลงประมาณการทางบัญชีหรือการเปลี่ยนแปลงในนโยบายการบัญชีที่กิจการใช้อยู่ไปสู่นโยบายบัญชีที่หละหลวมมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางบัญชีอาจเป็นสัญญาณบ่งบอกว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจของกิจการกำลังเปลี่ยนแปลงไปหรืออาจเป็นแค่เพียงการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่ผลกำไรและอัตราการเติบโตของกำไรที่สูงขึ้น

4. การเพิ่มขึ้นของบัญชีลูกหนี้หรือรายได้ค้างรับที่แตกต่างไปจากยอดที่กิจการประสบอยู่ในอดีตอย่างเห็นได้ชัด อาจเป็นตัวบ่งบอกว่า กิจการได้มีการให้สินเชื่อทางการค้าเพื่อกระตุ้นยอดขายเพื่อทำกำไรให้เข้าเป้า ยอดขายเหล่านี้อาจจะเกิดจากการขายให้กับลูกค้าที่มีความเสี่ยงสูงต่อการผิดนัดชำระหนี้ ซึ่งยอดขายเหล่านี้ควรจะเกิดขึ้นในปีหน้า แต่ถูกขยับเข้ามาเป็นยอดขายของปีปัจจุบันหรืออาจเป็นยอดขายที่ก่อให้เกิดปัญหาทางการเงินแก่ผู้ขายตามมาในภายหลัง

5. การขยายตัวของบัญชีเจ้าหนี้การค้าที่แตกต่างไปจากยอดที่กิจการประสบอยู่ในอดีตอย่างเห็นได้ชัดหรือการขยายระยะเวลาการชำระหนี้เกินไปกว่าระยะเวลาการชำระหนี้โดยปกติปกติ อาจเป็นสัญญาณบ่งบอกว่า กิจการต้องการที่จะทำให้ยอดดุลของบัญชีเจ้าหนี้คล้ายกับว่าเพิ่งเกิดขึ้นล่าสุด ณ วันที่จัดทำงบดุล

6. การเพิ่มขึ้นในยอดคงเหลือในบัญชีสินทรัพย์ไม่มีตัวตนอย่างผิดปกติ เป็นสัญญาณบ่งบอกว่า กิจการอาจกำลังตั้งรายจ่ายในสินทรัพย์ไม่มีตัวตนเป็นค่าใช้จ่ายรอตัดบัญชีเนื่องจากรายได้ที่กิจการทำได้ไม่เพียงพอต่อการที่จะชดเชยรายจ่ายดังกล่าว หากมีการตัดเป็นค่าใช้จ่ายในงวดที่เกิดขึ้น

7. มีรายได้มาจากรายการที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวและไม่เกิดขึ้นอีกในอนาคตอันใกล้ เช่น กำไรจากการจำหน่ายสินทรัพย์ (เช่น อาคารสำนักงานใหญ่ เป็นต้น) การจำหน่ายสินทรัพย์ออกไปในราคาที่ทำกำไรเช่นนี้ อาจทำขึ้นเพียงเพื่อทำให้กำไรที่เกิดขึ้นจริง ไม่ต่างไปจากกำไรที่ได้ประมาณการไว้

8. การลดลงในอัตรากำไรขั้นต้น อาจเป็นสัญญาณบ่งบอกว่า การแข่งขันทางด้านราคาทำให้กิจการไม่สามารถปรับราคาสินค้าได้ตามใจชอบหรืออาจเป็นสัญญาณบ่งบอกว่ากิจการไม่สามารถควบคุมต้นทุนได้หรือส่วนผสมผลิตภัณฑ์ที่กิจการทำอยู่อาจจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

9. การลดลงในสำรองต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นตัดจ่ายโดยตรงจากสำรองหรือการโอนกลับรายการสำรองต่าง ๆ การตัดจ่ายโดยตรงจากสำรองเป็นตัวบ่งบอกว่ารายการอันอาจเกิดขึ้น ซึ่งได้มีการตั้งสำรองเผื่อสำหรับจำนวนนี้ไว้แล้วได้เกิดขึ้นตามนั้นจริง ในขณะที่การโอนกลับรายการที่ตั้งสำรองไว้เป็นตัวบ่งบอกว่ากิจการทำขึ้นเพื่อสร้างภาพกำไร

10. การเพิ่มขึ้นในเงินกู้ยืมเป็นสัญญาณบ่งบอกว่ากิจการกำลังประสบกับปัญหาในการจัดหาเงินทุนเพื่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จากแหล่งเงินทุนเพื่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จากแหล่งเงินทุนภายในกิจการ

11. การเพิ่มขึ้นในบัญชีภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี อาจเป็นสัญญาณบ่งบอกว่ากิจการกำลังใช้หลักการบัญชีที่หละหลวมในการจัดทำตัวเลขกำไร เพื่อนำเสนอต่อสาธารณชนหรือเป็นสัญญาณบ่งบอกว่ากำไรก่อนหักภาษีเงินได้ ซึ่งเป็นตัววัดผลการดำเนินงานที่แท้จริงของกิจการกำลังปรับตัวไปในทางลดลง

12. ยอดดุลของบัญชีเงินสดและบัญชีเงินลงทุนในหลักทรัพย์ในความต้องการของตลาดต่ำมาก ณ วันสิ้นปี อาจเป็นสัญญาณบ่งบอกว่ากิจการอาจมีการนำเงินสดไปชำระคืนหนี้เพื่อปรับปรุงอัตราส่วนทุนหมุนเวียนให้สูงขึ้น

13. ยอดเงินกู้ยืมระยะสั้นสูงขึ้นอย่างผิดปกติ ณ วันสิ้นปีหรือ ณ ช่วงเวลาที่แตกต่างไปจากปีที่ผ่าน ๆ มา อาจเป็นสัญญาณบ่งบอกว่ากิจการอาจทำการกู้ยืมเงินมาเพื่อสนับสนุนการขายสินค้าเป็นเงินเชื่อโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มยอดขายตอนปลายงวดให้สูงขึ้นหรือเป็นสัญญาณบ่งบอกว่ารูปแบบของการดำเนินธุรกิจอาจกำลังเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

14. อัตราหมุนเวียนของสินค้าคงเหลือที่ต่ำลง อาจเป็นสัญญาณบ่งบอกว่าปัญหาทางด้านการขาย ปัญหาทางด้านสินค้าคงเหลือหรือปัญหาทางด้านการผลิตกำลังเกิดขึ้น

นอกเหนือจากสัญญาณเตือนภัยข้างต้น ผู้วิเคราะห์ควรให้ความสำคัญกับสัญญาณเตือนภัยอื่น ๆ ดังนี้

1. เงินสดบางส่วนของกิจการมีข้อจำกัดในการใช้
2. บัญชีลูกหนี้การค้าหรือรายได้ค้างรับ
   - 2.1 ลูกหนี้การค้าหรือรายได้ค้างรับค้างชำระเกิดกำหนดค่อนข้างมาก
   - 2.2 บัญชีลูกหนี้การค้าหรือรายได้ค้างรับมียอดสูงขึ้นในขณะที่ยอดขายไม่เปลี่ยนแปลงไปจากปีก่อน ๆ
   - 2.3 การพึ่งพิงอยู่กับลูกหนี้การค้าเพียงรายเดียวหรือสองราย
   - 2.4 อัตราการหมุนเวียนของลูกหนี้การค้าที่ลดลงมีจำนวนสูง ที่ไม่พ้นระยะเวลาที่ให้สิทธิแก่ลูกค้าในการส่งคืนสินค้า

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

3. สินค้าคงเหลือ

3.1 สินค้าคงเหลือที่เพิ่มขึ้นในขณะที่ยอดขายไม่เปลี่ยนแปลงไปจากปีก่อน ๆ

3.2 สินค้าคงเหลือที่กิจการนำไปใช้เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกัน

3.3 การประกันภัยที่อาจทำไว้ไม่เพียงพอ

3.4 การเปลี่ยนแปลงวิธีการตีราคาสินค้าคงเหลือ

3.5 การนำต้นทุนที่ไม่เกี่ยวข้องมารวมไว้เป็นส่วนหนึ่งของสินค้าคงเหลือ

4. เงินลงทุนในหลักทรัพย์ในความต้องการของตลาด

4.1 การโอนถ่ายจากสินทรัพย์หมุนเวียนไปเป็นสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน

4.2 การบันทึกเงินลงทุนในหลักทรัพย์ในความต้องการของตลาดไว้สูงเกิดกว่าต้นทุนที่กิจการได้มา

4.3 ไม่มีการตัดจำหน่ายเงินลงทุนในหลักทรัพย์ในความต้องการของตลาดที่มีความเสี่ยงต่อการลดลงในมูลค่าอย่างถาวรออกจากบัญชี

5. สินทรัพย์ถาวร เช่น ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

5.1 เครื่องจักรและเทคโนโลยีล้าสมัย

5.2 ค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงสูง

5.3 ผลผลิตที่ลดลง

5.4 การคิดค่าเสื่อมราคาต่ำเกินไป

5.5 การเปลี่ยนแปลงวิธีการคิดค่าเสื่อมราคา

5.6 การขยายระยะเวลาการตัดค่าเสื่อมราคา

5.7 ค่าเสื่อมราคาลดลง

5.8 การตัดจำหน่ายสินทรัพย์ออกจากบัญชีเป็นจำนวนมาก

6. สินทรัพย์ไม่มีตัวตน

6.1 ระยะเวลาการตัดจำหน่ายที่ยาวเกินไป

6.2 ขยายระยะเวลาการตัดจำหน่าย

6.3 สินทรัพย์ไม่มีตัวตนเมื่อเทียบกับสินทรัพย์รวมและส่วนของผู้ถือหุ้นมีสัดส่วนค่อนข้างสูง

6.4 ยอดดุลของบัญชีค่าความนิยมค่อนข้างสูง ทั้ง ๆ ที่ศักยภาพในการทำกำไรของบริษัทที่ถูกลงทุนเริ่มถดถอย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

7. หนี้สินโดยประมาณ (Estimated Liabilities) แสดงไว้ต่ำเกินไป

2. ประเมินผลกระทบของนโยบายการบัญชีที่กิจการใช้อยู่ที่มีผลต่อคุณภาพกำไร (Evaluation of Accounting Policy affect to Quality of Earning)

การประเมินผลกระทบนโยบายการบัญชีที่กิจการใช้อยู่ที่มีผลต่อคุณภาพกำไร เป็นเทคนิคการวิเคราะห์คุณภาพกำไรที่เป็นที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน เทคนิคนี้มาจากข้อเท็จจริงที่ว่าทุกกิจการย่อมมีการใช้นโยบายการบัญชีซึ่งมีผลต่อแนวทางปฏิบัติในการจัดทำบัญชี ดังนั้น นโยบายการบัญชีที่เกิดจากการตกแต่งงบการเงิน ย่อมมีผลกระทบต่อคุณภาพกำไรในทางลบ ดังนี้

เทคนิคนี้จะใช้ลักษณะของนโยบายทางการบัญชีที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพกำไรมาเป็นตัววัดและประเมินผล ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดนั้น จะดูจากลักษณะของนโยบายการบัญชีที่กิจการใช้อยู่แล้วประเมินออกมาเป็น 3 ค่าด้วยกัน คือ “ทางบวก” แสดงถึงนโยบายการบัญชีที่กิจการใช้อยู่เป็นนโยบายการบัญชีที่ดีและส่งผลให้กำไรของกิจการเป็นกำไรที่มีคุณภาพ “ทางลบ” แสดงถึงนโยบายการบัญชีที่กิจการใช้อยู่เป็นนโยบายการบัญชีที่ไม่ค่อยดีและส่งผลให้กำไรของกิจการเป็นกำไรที่ด้วยคุณภาพด้วยและ “ไม่มีผลกระทบ” แสดงถึงว่ากิจการไม่ได้มีการปฏิบัติหรือใช้เกณฑ์นั้น ๆ อยู่ ดังนั้น หากกิจการมีนโยบายการบัญชีที่ส่งผลในทางลบมากเท่าไรก็ยิ่งส่งผลให้คุณภาพกำไรของกิจการลดต่ำลงเท่านั้น

ตารางที่ 2.1 ผลกระทบของนโยบายการบัญชีที่มีต่อคุณภาพกำไร (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2549)

ลักษณะของนโยบายการบัญชี	ผลกระทบที่มีต่อคุณภาพกำไร
1. หละหลวม (Liberal)	ทางลบ
2. ระมัดระวังเกินไป (Ultraconservative)	ทางลบ
3. สะท้อนความเป็นจริงทางเศรษฐกิจ	ทางบวก
4. ค่าต่าง ๆ ที่ประมาณขึ้นต่างไปจากค่าที่แท้จริงอย่างมีสาระสำคัญ	ทางลบ
5. นโยบายการบัญชีของกิจการแตกต่างไปจากนโยบายการบัญชีที่ใช้อยู่ในอุตสาหกรรมนั้น	ทางลบ
6. การตั้งค่าใช้จ่ายที่โอกาสที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกิจการในอนาคตมีน้อยมากเป็นค่าใช้จ่ายรอการตัดบัญชี	ทางลบ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 2.1 ผลกระทบของนโยบายการบัญชีที่มีต่อคุณภาพกำไร (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2549)

ลักษณะของนโยบายการบัญชี	ผลกระทบที่มีต่อคุณภาพกำไร
7. การเปลี่ยนแปลงทางบัญชีเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการบัญชีที่ทางการกำหนดหรือที่ทางการเสนอ	ทางบวก
8. การเปลี่ยนแปลงทางบัญชีที่ขาดเหตุผลสนับสนุน ทั้งนี้เมื่อได้พิจารณาจากข้อเท็จจริงรอบด้าน	ทางลบ
9. การเปลี่ยนแปลงทางบัญชีเกิดขึ้นบ่อยครั้ง	ทางลบ
10. Income Smoothing	ทางลบ
11. กำไรที่ได้มาจากการขยับรายได้ในอนาคตเข้ามาเป็นรายได้ในงวดปัจจุบันหรือการนำรายได้ของงวดก่อนมารับรู้เป็นรายได้ในงวดปัจจุบัน	ทางลบ
12. กำไรสุทธิไม่สัมพันธ์ไปทางเดียวกันกับค่าขาย	ทางลบ
13. รับรู้รายได้ก่อนที่การให้บริการที่มีนัยสำคัญจะเสร็จสิ้น	ทางลบ
14. ชะลอการรับรู้รายได้ออกไปโดยขาดเหตุผล	ทางลบ
15. ในงวดปัจจุบันมีการโอนกลับกำไรที่ได้รับรู้ไปแล้วในงวดก่อน	ทางลบ
16. ในงวดปัจจุบันมีการโอนกลับรายการตัดจำหน่ายสินทรัพย์ของงวดก่อน	ทางลบ
17. ตั้งค่าใช้จ่ายค้างจ่ายไว้ต่ำเกินไป	ทางลบ
18. ตั้งค่าใช้จ่ายค้างจ่ายไว้สูงเกินไป	ทางลบ
19. ในงวดปัจจุบันมีการตั้งสำรองค่าใช้จ่ายหรือขาดทุนที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่มีนัยสำคัญอันเป็นผลมาจากการขาดความระมัดระวังในการตั้งสำรองอย่างเพียงพอในงวดที่ผ่าน ๆ มา	ทางลบ
20. การล้างบาง (Taking a Financial Bath) โดยการตัดจำหน่ายสินทรัพย์เป็นค่าใช้จ่ายครั้งใหญ่ ภายหลังจากทีมผู้บริหารชุดใหม่เข้าทำการครอบงำกิจการ	ทางลบ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

3. การประเมินฝ่ายบริหาร (Management Appraisal)

ผู้วิเคราะห์อาจใช้รายการตรวจสอบนโยบายการบัญชี (ตารางที่ 2.2 รายการตรวจสอบคุณภาพกำไร) ประกอบการวิเคราะห์ระดับของความระมัดระวังของกิจการในการจัดทำตัวเลขกำไร รายการตรวจสอบนี้จะมีคะแนนลงโทษสำหรับการใช้นโยบายการบัญชีที่ไม่เหมาะสมในแต่ละเรื่องไว้ในระดับที่แตกต่างกันไป การวิเคราะห์อาจทำโดยการเปรียบเทียบคุณภาพกำไรของกิจการในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา คะแนนลงโทษดังกล่าวจะกำหนดคะแนนลงโทษที่จะพิจารณาตัดจากแต่ละนโยบายการบัญชีที่ผู้วิเคราะห์พิจารณาเห็นว่าหละหลวมเกินไป ตัวอย่างเช่น หากกิจการตัดค่าเสื่อมราคาโดยใช้วิธีเส้นตรง จะตัด 1 คะแนน ยิ่งกิจการสะสมคะแนนลงโทษไว้มากเท่าไร คุณภาพกำไรของกิจการก็ยิ่งลดต่ำลงเท่านั้น เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทของนโยบายการบัญชีที่มีต่อตัวเลขกำไรและเพื่อที่จะประเมินความโอนเอียงของผู้บริหารกิจการไปจากหลักความระมัดระวัง ผู้วิเคราะห์จะนำคะแนนลงโทษที่ได้หักไปในแต่ละจุดมาประกอบการพิจารณาการจัดอันดับกิจการที่อยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกัน ตราคุณภาพของนโยบายการบัญชีที่กิจการเลือกมาใช้ การวิเคราะห์คุณภาพกำไรโดยใช้วิธีการหักคะแนนลงโทษเป็นแต่ละจุดไปนี้ ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่าการที่กิจการเลือกรับนโยบายการบัญชีใดมาใช้นั้น ส่วนหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับอุปนิสัยส่วนตัวของผู้บริหารนั่นเอง

ตารางที่ 2.2 รายการตรวจสอบคุณภาพกำไร (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2549)

คุณลักษณะของกำไรที่มีคุณภาพ	คะแนนลงโทษ
- การตัดค่าเสื่อมราคาโดยวิธีเส้นตรง Investment Tax	- 1
- Credit ที่คำนวณขึ้นโดยใช้วิธี Flow Through	- 1
- การตั้งสิทธิบัตรเป็นค่าใช้จ่ายรอการตัดบัญชี	- 2
- การใช้วิธีต้นทุนเต็ม (Full Cost Accounting) ในธุรกิจน้ำมัน	- 5
- การตั้งค่าใช้จ่ายก่อนเริ่มดำเนินงานเป็นค่าใช้จ่ายรอตัดบัญชี	- 1
- การตั้งสำรองเผื่อขาดทุนไว้ต่ำกว่าผลขาดทุนที่ควรจะได้บันทึกไว้ในทางบัญชี	- 1
- การตัดจำหน่ายค่าใช้จ่ายรอการตัดบัญชีโดยใช้ระยะเวลาที่ยาวเกินไป	- 1
- การตัดค่าเสื่อมราคาโดยอิงอายุการใช้งานกับอายุจริง (Physical Life) ซึ่งยาวกว่าอายุที่จะให้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจแก่กิจการ (Economic Life)	- 1

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 2.2 รายการตรวจสอบคุณภาพกำไร (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2549)

คุณลักษณะของกำไรที่มีคุณภาพ	คะแนนลงโทษ
- จำนวนเงินจ่ายขาดในหนี้สินเงินบำนาญ (ส่วนเกินของหนี้สินเงินบำนาญที่เกินกว่าราคายุติธรรมของทรัพย์สินโครงการบำนาญ)	
จำนวนเงินจ่ายขาดเทียบเท่ากำไร ½ ปี	- 1
จำนวนเงินจ่ายขาดเทียบเท่ากำไร 1 ปี	- 2
จำนวนเงินจ่ายขาดเทียบเท่ากำไร 2 ปี	- 3
- การรับรู้รายได้จากสัญญาก่อนการชำระเงินจะเสร็จสิ้น	- 1
- การรับรู้รายได้จากงานที่ทำเสร็จเพียงบางส่วน	- 1
- การจัดจำแนกลูกหนี้ระยะยาวเป็นสินทรัพย์หมุนเวียน	- 2
- การตั้งค่าใช้จ่ายทางการตลาดเป็นค่าใช้จ่ายรอการตัดบัญชี	- 1
- การจัดจำแนกที่ดินรอการพัฒนาไว้เป็นสินทรัพย์หมุนเวียน	- 3
- ไม่ได้ตัดจำหน่ายค่าความนิยมที่ได้บันทึกไว้	- 1
- การตีราคาสินค้าคงเหลือโดยใช้วิธี FIFO	- 1
- ไม่ได้ใช้สำนักงานสอบบัญชีในกลุ่ม Big Four	- 1
- การรวมกำไรจากการจำหน่ายสินทรัพย์ไว้เป็นส่วนหนึ่งของรายได้จากการดำเนินงานปกติ	- 1
- การจัดสรรต้นทุนที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าสู่ส่วนงานที่ได้มีการยกเลิกการดำเนินงานมากเกินควร	- 1
- สมควรได้รับคะแนนลงโทษในประเด็นอื่น ๆ	- 5

4. การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน

อัตราส่วนทางการเงิน เป็นตัวเลขที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างรายการที่สำคัญ ๆ ในงบการเงินและเป็นเครื่องมือในการประเมินสถานะของกิจการได้อย่างถูกต้อง ชัดเจนและสามารถนำไปใช้พิจารณาในเชิงเปรียบเทียบกับอัตราส่วนทางการเงินของกิจการเดียวกัน ในช่วงเวลาที่ต่างกันหรืออาจพิจารณาเปรียบเทียบกับอัตราส่วนทางการเงินของกิจการอื่นหรืออุตสาหกรรมอื่น ๆ ในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งอัตราส่วนทางการเงินที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพกำไร มีดังต่อไปนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.1 อัตราส่วนทุนหมุนเวียน (Current Ratio)

$$= \frac{\text{สินทรัพย์หมุนเวียน}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$$

อัตราส่วนทุนหมุนเวียน เป็นอัตราส่วนที่แสดงสภาพคล่องในการดำเนินงานของกิจการว่า กิจการสามารถจัดหาสินทรัพย์ได้มากกว่าหรือเท่ากับหนี้สินที่กิจการ มีอยู่หรือแสดงฐานะทางการเงินในระยะสั้นของกิจการ โดยพิจารณาเฉพาะสินทรัพย์และหนี้สินที่มีสภาพคล่องสูง (ระยะสั้น) อัตราส่วนที่ดีควรมีค่ามากกว่า 1 เนื่องจากกิจการสามารถจัดหาสินทรัพย์ได้มากกว่าการก่อหนี้หรือกิจการมีสินทรัพย์หมุนเวียนมากพอที่จะชำระหนี้ได้เร็ว

4.2 อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (Debt-to-Asset Ratio)

$$= \frac{\text{หนี้สินรวม}}{\text{สินทรัพย์รวม}}$$

อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ เป็นอัตราส่วนที่แสดงถึงสัดส่วนของเงินทุนรวมของกิจการที่มาจากการก่อหนี้หรือแสดงสภาพคล่องในการดำเนินงานของกิจการว่ากิจการสามารถจัดหาสินทรัพย์ได้มากกว่าหรือเท่ากับหนี้สินที่มีอยู่ อัตราส่วนที่ดีควรมีค่าน้อยกว่า 1 เนื่องจากกิจการสามารถจัดหาสินทรัพย์ได้มากกว่าการก่อหนี้ ซึ่งกิจการใดมีอัตราส่วนนี้สูงเกินไปย่อมไม่เป็นผลดี เพราะกิจการจะมีภาระในรูปของดอกเบี้ยจ่ายจำนวนมาก

4.3 อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Debt-to-Equity Ratio)

$$= \frac{\text{หนี้สินรวม}}{\text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}}$$

อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น เป็นอัตราส่วนที่แสดงถึงสัดส่วนของเงินทุนจากการกู้ยืมต่อเงินลงทุนของผู้ถือหุ้น อัตราส่วนที่ดีควรมีค่าน้อยกว่า 1 เนื่องจากเงินลงทุนจากผู้ถือหุ้นเป็นเงินทุนที่ไม่มีภาระผูกพัน (ดอกเบี้ยจ่าย) ในขณะที่การกู้ยืมเงินนั้น กิจการจะต้องมีภาระผูกพันในการจ่ายดอกเบี้ย ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำกำไรของกิจการ

4.4 อัตราส่วนคุณภาพกำไร (Quality of Earning)

$$= \frac{\text{กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานก่อนหักดอกเบี้ยจ่ายและภาษี}}{\text{กำไรก่อนหักดอกเบี้ยจ่าย ภาษีและค่าเสื่อมราคา}}$$

อัตราส่วนคุณภาพกำไร เป็นอัตราส่วนที่บ่งบอกถึงความแตกต่างระหว่างกระแสเงินสดจากการดำเนินงานกับกำไรที่ได้รายงานในงบกำไรขาดทุน หากผลการวิเคราะห์อัตราส่วนคุณภาพกำไรบ่งชี้ว่ากระแสเงินสดจากการดำเนินงานมีความแตกต่างจากกำไรอย่างเห็นได้ชัด เช่น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

อัตราส่วนคุณภาพกำไรมีค่าเป็นลบ ก็เป็นสัญญาณเตือนภัยให้ค้นหาสาเหตุของความผิดปกติที่อาจเกิดจากการตกแต่งงบการเงิน โดยกิจการอาจมีการรับรู้รายได้เร็วกว่าที่ควรจะเป็น มีการตั้งพักค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนบางรายการไว้เป็นค่าใช้จ่ายในอนาคต พยายามหลบเลี่ยงการตัดค่าเสื่อมราคา วิธีการดังกล่าวทำให้กำไรสุทธิของกิจการสูงขึ้นแต่ไม่มีผลทำให้กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานสูงขึ้นตามไปด้วย กำไรที่เกิดขึ้นจึงเป็นกำไรที่ด้อยคุณภาพ

5. การใช้อัตราส่วนจากงบกระแสเงินสด

แนวคิดการวัดคุณภาพกำไรโดยใช้อัตราส่วนทางการเงินที่คำนวณขึ้นจากงบกระแสเงินสดมีจุดเริ่มต้นจากการที่ผู้วิเคราะห์มักมีอุปสรรคในการตีความและวิเคราะห์งบการเงิน โดยเฉพาะเมื่อกำไรที่คำนวณขึ้นตามเกณฑ์คงค้างกับกระแสเงินสดจากการดำเนินงานไม่สัมพันธ์กัน การคำนวณและการใช้กระแสเงินสดจากการดำเนินงานในการวิเคราะห์งบการเงินน่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยขจัดการบิดเบือนอันเกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบกำไรของแต่ละกิจการ ที่คำนวณขึ้น โดยการใช้นโยบายการบัญชีที่แตกต่างกัน อัตราส่วนทางการเงินที่จะกล่าวถึงต่อไปจะช่วยให้ความกระจ่างกับผู้วิเคราะห์ว่า (1) กิจการสามารถก่อให้เกิดกระแสเงินสดจากการดำเนินงานได้มากน้อยเพียงใดที่จะชดเชยความจำเป็นในการลงทุนในสินทรัพย์ถาวร ความจำเป็นการถือสินค้าคงเหลือ ความจำเป็นในการจ่ายเงินปันผล รวมทั้งความจำเป็นในการชำระคืนหนี้สินเมื่อครบกำหนด (ซึ่งทั้งหมดนี้ เรียกว่า Operating Capital Needs) (2) กิจการยังคงสามารถรักษาระดับสินทรัพย์ไว้ได้หรือไม่ (ความสัมพันธ์ระหว่างกระแสเงินสดจากการดำเนินงานของกิจการกับกำไรจากการดำเนินงาน) และ (3) ค่าเสื่อมราคามีผลกระทบต่อกระแสเงินสดจากการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด

5.1 อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อหนี้สินหมุนเวียน (Cash Flow from Operation-to-Current Liability Ratio)

$$= \frac{\text{กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน x 100}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$$

อัตราส่วนกระแสเงินสดต่อหนี้สินหมุนเวียน แสดงให้เห็นถึงกระแสเงินสดจากการดำเนินงานของกิจการ เมื่อนำมาเทียบกับหนี้สิน ยิ่งมีกระแสเงินสดในสัดส่วนที่สูงเมื่อเทียบกับหนี้สินหมุนเวียนก็ยิ่งดี ทั้งนี้ อัตราส่วนที่ถือว่าแสดงฐานะทางการเงินอยู่ในระดับดี อยู่ที่ 40% ขึ้นไป

5.2 ดัชนีกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (Operating Cash Index)

$$= \frac{\text{กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน}}{\text{กำไรสุทธิ}}$$

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ดัชนีกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่า หากกิจการสามารถก่อให้เกิดกระแสเงินสดจากการดำเนินงานได้เท่ากับกำไรสุทธิที่รายงานไว้ ย่อมแสดงให้เห็นว่ากำไรนั้นเกิดจากการดำเนินงานที่แท้จริง ไม่ใช่การทำธุรกรรมทางการเงินและถือว่าเป็นกำไรที่มีคุณภาพ ในทางกลับกัน หากกระแสเงินสดจากการดำเนินงานมีค่าเป็นลบติดต่อกันหลายปี ในขณะที่กำไรสุทธิเป็นบวกหรือสูงกว่ากระแสเงินสดจากการดำเนินงานติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน กำไรที่เกิดขึ้นนั้นก็จัดเป็นกำไรที่ด้อยคุณภาพ

5.3 อัตราส่วนผลกระทบของค่าเสื่อมราคาและค่าใช้จ่ายตัดจำหน่ายที่มีต่อกระแสเงินสด (Depreciation / Amortization Impact Ratio)

$$= \frac{\text{ค่าเสื่อมราคา}}{\text{กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน}}$$

อัตราส่วนผลกระทบของค่าเสื่อมราคาและค่าใช้จ่ายตัดจำหน่ายที่มีต่อกระแสเงินสด เป็นตัวบ่งบอกว่าอัตราร้อยละของกระแสเงินสดจากการดำเนินงานที่ได้มาจากการบวกกลับค่าเสื่อมราคาและค่าใช้จ่ายตัดจำหน่ายกลับไปที่ตัวเลขกำไร อัตราส่วนนี้จึงถือว่าเป็นตัววัดประสิทธิภาพในการดำเนินงานของกิจการไปด้วยในตัว โดยทั่วไปผู้วิเคราะห์จะมองว่าการดำเนินงานของกิจการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หากค่าเสื่อมราคาและค่าใช้จ่ายตัดจำหน่ายมีผลกระทบน้อยมากต่อกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน

5.4 อัตราส่วนการลงทุนต่อ (Reinvestment Ratio)

$$= \frac{\text{เงินลงทุนในสินทรัพย์ถาวร}}{\text{ค่าเสื่อมราคา + เงินรับจากการขายสินทรัพย์}}$$

อัตราส่วนการลงทุนต่อมักใช้เปรียบเทียบกับอัตราส่วนผลกระทบของ ค่าเสื่อมราคาและค่าใช้จ่ายตัดจำหน่ายที่มีต่อกระแสเงินสด เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดเกี่ยวกับความเพียงพอของการลงทุนต่อและการรักษาระดับทุนของกิจการ (Asset Maintenance Base)

5.5 อัตราส่วนความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ย (Interest Coverage Ratio)

$$= \frac{\text{กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานก่อนหักดอกเบี้ยจ่ายและภาษี}}{\text{ดอกเบี้ยจ่ายเป็นเงินสดระหว่างปี}}$$

อัตราส่วนความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ย เป็นตัวบ่งบอกว่ากิจการสามารถจัดหาเงินจากกิจกรรมดำเนินงาน เพื่อนำไปชำระดอกเบี้ยได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ซึ่งอัตราส่วนที่ดีควรมีค่ามากกว่า 1 ยิ่งอัตราส่วนมีค่ามากก็แสดงว่ากิจการมีความสามารถในการชำระดอกเบี้ยและมีสภาพคล่องสูงอีกด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

5.6 อัตราส่วนผลตอบแทนในรูปกระแสเงินสดต่อสินทรัพย์รวม (Cash Flow Return on Assets)

$$= \frac{\text{กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานก่อนหักดอกเบี้ยจ่ายและภาษี}}{\text{สินทรัพย์รวม}}$$

อัตราส่วนผลตอบแทนในรูปกระแสเงินสดต่อสินทรัพย์รวม เป็นตัววัดผลตอบแทนจากการใช้สินทรัพย์ในรูปกระแสเงินสด ยิ่งอัตราส่วนนี้สูงเท่าไร ก็เท่ากับว่ากิจการใช้สินทรัพย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและกำไรของกิจการนั้นก็ถือว่ามีคุณภาพไปด้วย

6. วัดความแปรปรวนและความเสี่ยง (Standard Deviation and Risk Measurement) (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2549)

คุณภาพกำไรอาจวัดได้จากความผันผวนของกำไรไปจากเส้นแนวโน้มกำไรในช่วงที่ผ่านมา เนื่องจากความผันผวนของกำไรที่น้อยกว่า (กระแสกำไรที่มีเสถียรภาพมากกว่า) จะเป็นตัวบ่งบอกว่าหลักทรัพย์นั้นมีความเสี่ยงต่อการลงทุนน้อยกว่า ความผันผวนของกำไรที่น้อยกว่าจึงตามมาด้วยกำไรที่มีคุณภาพสูงกว่า ตัววัดในเชิงสถิติที่นำมาใช้ในการวัดความแปรปรวนและความเสี่ยงอันเกี่ยวเนื่องกับกำไร ได้แก่

6.1 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นตัวบ่งบอกว่ากำไรที่นำมาใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผันผวนไปจากค่าเฉลี่ยของการกระจายตัวเลขกำไรเพียงใด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสามารถวัดได้ ดังนี้

$$S = \sqrt{\frac{\sum (X - \overline{X})^2}{N}}$$

โดยที่ S = ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
X = กำไรที่ประกาศในปีที่ t
$\overline{X}$ = กำไรถัวเฉลี่ย
N = จำนวนปี

ยิ่งค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกำไรสูงเท่าไร ความมีเสถียรภาพของกำไรของกิจการก็ลดน้อยลงเท่านั้น ดังนั้น ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่สูงจึงเป็นตัวบ่งบอกว่ากำไรนั้นมีคุณภาพต่ำ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

6.2 สัมประสิทธิ์ความแปรปรวน

สัมประสิทธิ์ความแปรปรวน เป็นตัวบ่งบอกของการกระจายกำไรสัมพัทธ์ กล่าวคือ ตัววัดอัตราร้อยละของความเบี่ยงเบนมาตรฐานเมื่อเทียบกับกำไรโดยเฉลี่ย เนื่องจากในบางสถานการณ์การพิจารณาแต่เฉพาะค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเพียงอย่างเดียว อาจก่อให้เกิดการหลงผิด เช่น ในกรณีที่การกระจายความน่าจะเป็นของตัวเลขกำไรของสองกิจการที่นำมาเปรียบเทียบมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากันแต่มีค่าเฉลี่ยของกำไรที่แตกต่างกัน ไม่ได้หมายความว่ากำไรของสองกิจการนั้นจะต้องมีคุณภาพทัดเทียมกันเสมอไป ในกรณีเช่นนี้ ผู้วิเคราะห์ควรคำนวณสัมประสิทธิ์ของความแปรปรวน ซึ่งจะช่วยให้สามารถแยกความแตกต่างของความมีคุณภาพกำไรของสองกิจการที่นำมาเปรียบเทียบ ซึ่งสามารถคำนวณได้โดย

$$V = \frac{S}{\overline{X}}$$

โดยที่ V = สัมประสิทธิ์ของความแปรปรวน

S = ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\overline{X}$ = กำไรถัวเฉลี่ย

สัมประสิทธิ์ความแปรปรวนจะนำมาใช้ในการประเมินความไม่มีเสถียรภาพของกำไรของแต่ละกิจการที่นำมาเปรียบเทียบ ยิ่งสัมประสิทธิ์ความแปรปรวนของกำไรของกิจการมีมากขึ้นเท่าไร กระแสกำไรของกิจการก็ยิ่งมีความเสี่ยงมากขึ้นและถือเป็นกำไรที่ด้อยคุณภาพ

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์คุณภาพกำไร

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์คุณภาพกำไร พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

ไพบูลย์ รอบคอบ (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์คุณภาพกำไรของธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยศึกษาจากรายงานผู้สอบบัญชี งบการเงิน และหมายเหตุประกอบงบการเงิน จากรายงานประจำปี พ.ศ. 2544- 2545 ของธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งมีขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 2 บริษัท (โดยใช้นามสมมติ) โดยแบ่งขนาดของกิจการตามหลักเกณฑ์ของกรมสรรพากร ปี พ.ศ. 2543 จากผลการศึกษาพบว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2544 - 2545 จากหมายเหตุประกอบงบการเงินที่บริษัท

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่นำเสนอต่อผู้ใช้งบการเงิน มีผลประกอบการที่มีแนวโน้มที่ดีขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงชื่อเสียงและความเชื่อมั่นให้แก่เจ้าหนี้และลูกค้าที่ต้องการซื้อสังหาริมทรัพย์หรือหุ้นของธุรกิจ รวมทั้งแสดงให้เห็นภาพของฐานะทางการเงิน ผลการดำเนินงานของบริษัทและข้อมูลทางการเงินเกี่ยวกับความก้าวหน้าในการบริหารงานของกิจการ เพื่อระดมทุนจากผู้ถือหุ้นและนักลงทุนทั่วไป

จากการศึกษาคุณภาพกำไรของธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ พบว่าส่วนใหญ่มีแนวโน้มของคุณภาพกำไรที่ดีและเป็นคุณภาพกำไรที่แท้จริงและมาจากการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งพบว่าบริษัทที่มีขนาดใหญ่จะมีคุณภาพกำไรที่ดีกว่าบริษัทขนาดเล็ก นอกจากนี้ยังมีความสามารถในการก่อให้เกิดกระแสเงินสดจากการดำเนินงานที่จะสามารถนำไปชำระหนี้สิน นำไปลงทุนกลับในสินทรัพย์หรือนำไปจ่ายเงินปันผลได้ดีกว่าบริษัทขนาดเล็ก ความแปรปรวนของความเสี่ยงน้อยกว่าบริษัทขนาดเล็ก บริษัทขนาดใหญ่ยังมีความสามารถในการใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ ความสามารถในการลงทุนต่อและความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ยได้ดีกว่าบริษัทขนาดเล็ก แต่ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการบัญชีบริษัทขนาดเล็กดำเนินนโยบายทางการบัญชีที่รัดกุมกว่าบริษัทขนาดใหญ่

ภคินี อริยะ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การตกแต่งงบการเงินที่มีผลกระทบต่อคุณภาพกำไร กรณีศึกษากลุ่มสถาบันการเงินที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยศึกษาจากการวิเคราะห์ข้อมูลงบการเงินระยะเวลา 3 ปี จากรายงานประจำปี ตั้งแต่ปี 2544 – 2546 ของกลุ่มเงินทุน เงินทุนหลักทรัพย์และสถาบันการเงิน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 1 บริษัทและใช้นามสมมติ ซึ่งหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินการตกแต่งงบการเงินที่มีผลกระทบต่อคุณภาพกำไร คือ พิจารณาความถูกต้องของการแสดงมูลค่าจากงบการเงินในส่วนของรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต งบดุล งบกำไรขาดทุน งบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้น งบกระแสเงินสด หมายเหตุประกอบงบการเงินและประเมินผลกระทบของนโยบายการบัญชีที่กิจการใช้อยู่ที่มีผลต่อคุณภาพกำไร ใช้การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินและวัดค่าความแปรปรวนและความเสี่ยง

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบในการตกแต่งงบการเงินที่สถาบันการเงินที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนำมาใช้ ได้แก่ การไม่บันทึกหรือเปิดเผยข้อมูลอย่างครบถ้วน โดยในเรื่องการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญมีการตั้งตามเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด แต่ไม่ได้ตั้งอย่างเพียงพอตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปหรือตั้งไว้มากเกินไป เนื่องจากมีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้จำนวนมากและพบว่างบการเงินของบริษัทเงินทุนไม่ได้รวมงบการเงินของบริษัทย่อยและบริษัทร่วม นอกจากนี้จากงบการเงินของบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ที่นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างมีการจัดการเกี่ยวกับรายได้ด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การจัดหารายได้เพียงครั้งเดียวด้วยการกู้ยืมจากบริษัทในเครือและตัดจำหน่ายค่าปรับปรุงอาคาร ซึ่งเป็นรายจ่ายฝ่ายทุนเป็นค่าใช้จ่าย ส่วนงบการเงินของธนาคารพาณิชย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีการเปิดเผยข้อมูลที่ไม่เพียงพอในจำนวนของสินทรัพย์และหนี้สินและมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายบัญชีในเรื่องสินทรัพย์รอการขาย

ในการใช้อัตราส่วนทางการเงินและวัดค่าความแปรปรวนและความเสี่ยง เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่ปี 2544 – 2546 พบว่า สถาบันการเงินที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีอัตราส่วนทางการเงินที่มีค่าอัตราส่วนแปรปรวน คือ มีค่าอัตราส่วนทางการเงินบางปีมีค่าเป็นบวกและในบางปีมีค่าเป็นลบไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้ยากต่อการประมาณการแนวโน้มกำไรในอนาคตของสถาบันการเงิน ยังพบอีกว่า การตกแต่งงบการเงินของกลุ่มสถาบันการเงินที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีผลกระทบต่อคุณภาพกำไร โดยทำให้กำไรที่นำเสนอผ่านทางงบการเงินเป็นกำไรที่ไม่สามารถแสดงฐานะที่แท้จริงทางเศรษฐกิจและไม่เพียงพอต่อการนำมาเป็นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในการลงทุนและไม่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ง่ายเพื่อนำไปชำระหนี้หรือนำไปลงทุนต่อได้เนื่องจากกิจการขาดสภาพคล่องทางการเงิน

ธิดา อู่ทรัพย์เจริญชัย (2548) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพกำไรกับรายงานของผู้สอบบัญชี โดยการศึกษาคุณภาพกำไรประกอบด้วย (1) รายการคงค้าง (2) ดัชนีเงินสดจากการดำเนินงาน และ (3) ความเพียงพอของเงินสด กลุ่มตัวอย่าง คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2545 - 2547 ยกเว้นกลุ่มธนาคาร เงินทุนหลักทรัพย์และธุรกิจประกัน การศึกษาในครั้งนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุดและค่าเฉลี่ยเลขคณิต) และสถิติเชิงอนุมาน (การวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติค) ในการอธิบายผลการวิจัยและการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพกำไรกับรายงานของผู้สอบบัญชี ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% จากการศึกษาพบว่า (1) รายการคงค้างมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับโอกาส (ความน่าจะเป็น) ที่ผู้สอบบัญชีจะแสดงความเห็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไป (2) ดัชนีเงินสดจากการดำเนินงานมีความสัมพันธ์เชิงลบกับโอกาส (ความน่าจะเป็น) ที่ผู้สอบบัญชีจะแสดงความเห็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไป

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้พยายามที่จะลดความเสี่ยงการละเว้นตัวแปรสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับโอกาส (ความน่าจะเป็น) ที่ผู้สอบบัญชีจะแสดงความเห็นในแบบที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการเพิ่มตัวแปรควบคุม ผลจากการทดสอบพบว่า ทิศทางความสัมพันธ์สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีต กล่าวคือ โอกาส (ความน่าจะเป็น) ที่ผู้สอบบัญชีจะแสดงความเห็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างต่ำ หาก (1) อัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเวียนต่อหนี้สินหมุนเวียนอยู่ในระดับสูง และ (2) อัตราส่วนกำไรก่อนดอกเบี้ยและภาษีต่อยอดขายสุทธิอยู่ในระดับสูง ในทาง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตรงกันข้ามการศึกษาครั้งนี้พบว่าโอกาส (ความน่าจะเป็น) ที่ผู้สอบบัญชีจะแสดงความเห็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างสูงในกรณีที่งบการเงินถูกตรวจสอบโดยสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved